

{گزارش}

پایشِ محیطِ کسب و کار

محمد امین عبدالله نژاد
کارشناس آمار مرکز مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی اتاق

مقدمه

محیط کسب و کار را به مجموعه عواملی گفته می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه‌های اقتصادی مؤثرند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها قرار دارند؛ عواملی نظیر قوانین و مقررات، مالیات، تأمین مالی از بانک‌ها و... که در کشورها و مناطق جغرافیایی گوناگون، در هر رشته کاری و نیز در طول زمان متفاوت هستند. امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از مهم‌ترین راهبردهای توسعه اقتصادی هر کشور به شمار می‌رود و علاوه بر آن هرچه محیط کسب و کار یک کشور شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز بیشتر می‌شود. با این حال بهبود محیط کسب و کار، نیازمند برنامه ریزی و سیاست‌گذاری مطلوب است، که دستیابی به این مهم نیازمند وجود فرایندی مستمر برای پایش و سنجش وضعیت محیط کسب و کار هر کشور است. با پایش مستمر محیط کسب و کار می‌توان موقعیت کنونی شرایط کسب و کار و عوامل مؤثر بر آن را شناخت و همچنین مشکلات و موانع کسب و کارها را جهت تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و رفع موانع استخراج کرد.

محیط کسب و کار عمدتاً درحوزه بنگاه‌های کوچک و متوسط بررسی و مطالعه می‌شود، زیرا بنگاه‌های بزرگ تا حدودی می‌توانند با صرف هزینه‌هایی مانند تبلیغات برای تغییر فرهنگ مصرفی و لابی کردن در محافل سیاستگذاری، عوامل خارجی مؤثر بر اداره و عملکرد بنگاه‌هایشان را مهار کنند، اما بنگاه‌های کوچک و متوسط چنین قابلیتی ندارند و به همین دلیل بهبود محیط کسب و کار برای بنگاه‌های کوچک و متوسط اهمیت زیادی دارد.

پیشینه طرح پایش ملی محیط کسب و کار

طرح پایش ملی محیط کسب و کار همسو با کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه برای اولین بار توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۹ معرفی گردید. گروه مطالعات محیط کسب و کار مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در ابتدای

تشکیل در زمستان ۱۳۸۸ براساس تعریف جهانی محیط کسب و کار از حدود ۸۰ تشکل اقتصادی سراسر کشور شامل اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن، انجمن‌های مدیران صنایع، شوراهای اصناف، خانه‌های صنعت و معدن و کانون‌های عالی کارآفرینی، درخواست کرد تا مجموعه عواملی که بر عملکرد و اداره بنگاه‌های زیر مجموعه خود مؤثرند اما خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند را معرفی کنند. طی سه مرحله نظر خواهی مکرر از جامعه آماری یاد شده، در طول بهمن ماه ۱۳۸۸ تا خرداد ۱۳۸۹، مجموعاً ۲۳ عامل یا مؤلفه کسب و کار ایران شناسایی و برآن‌ها اجماع حاصل شد. پس از تعریف ۲۳ مؤلفه استخراجی در قالب سوالات پرسشنامه به ۲۳۲ تشکل اقتصادی سراسر کشور ارسال و پس از جمع‌آوری آنها تحلیل‌های آماری بر روی آنها صورت گرفته شده است. از مهمترین ضعف‌های این طرح می‌توان این موضوع را بیان کرد که نتایج استخراجی دیدگاه تشکل‌های اقتصادی بوده و نمی‌توان آن را به دیدگاه فعالان اقتصادی سراسر کشور بسط داد و همچنین هیچ روش کنترل طرح آمارگیری و راستی‌آزمایی داده‌ها بر روی اطلاعات صورت نمی‌پذیرفت. نوسان شدید نمره کسب و کار ایران در طول سال‌ها و فصل‌های مختلف نشان دهنده عدم وجود پایایی در طرح آمارگیری می‌باشد. پس از تصویب قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مجری طرح، شاخص آن و روش اجرا تغییر گردید.

قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار در سال ۱۳۹۰، توسط مجلس شورای اسلامی تصویب شد. در ماده ۴ این قانون، اتاق‌های بازرگانی، اصناف و تعاون موظفند شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی سنجش و اعلام نمایند. مطابق با همین مأموریت، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق‌های اصناف و تعاون ایران اقدام به برنامه ریزی برای جمع‌آوری اطلاعات و محاسبه شاخص ملی محیط کسب و کار ایران بر اساس ۷۰ مؤلفه پیمایشی و آماری کرده است که مؤلفه‌ها از

۱۶. ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۱۷. عرضه کالاهای قاچاق و رقابت غیرمنصفانه محصولات خارجی و داخلی در بازار ایران
۱۸. فقدان یا نقص ارتباطات پسینی، پیشینی و خوشه های تولید
۱۹. قیمت گذاری و دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در بازار
۲۰. کارگری عمومی و استقبال نیروی کار از تعطیلی روزهای کاری
۲۱. کمبود تقاضای مؤثر در بازار
۲۲. کمبود فناوری های مورد نیاز
۲۳. کمبود نیروی کار ماهر
۲۴. محدودیت های دسترسی به ارتباطات (تلفن همراه و اینترنت)
۲۵. محدودیت دسترسی به برق
۲۶. محدودیت دسترسی به سوخت (گاز، گازوئیل و...)
۲۷. مفاسد مالی و اداری در دستگاه های حکومتی
۲۸. موانع اداری کسب و کار (ادارات و دستگاه های اجرایی مرتبط با کسب و کار)
- ب : مؤلفه های آماری:**
- مؤلفه های آماری آن دسته از اطلاعات می باشد که ۲۳ دستگاه های اجرایی کشور بایستی گزارش دهند که به دو دسته محیط نهادی و محیط اقتصادی تقسیم می شوند.
- محیط نهادی :**
۱. محیط سیاسی (تأثیر عوامل سیاسی - امنیتی بر اداره بنگاه ها)
 ۲. محیط علمی - آموزشی (مهارت و تحصیلات نیروی انسانی)
 ۳. محیط فرهنگی (فرهنگ، رضایتمندی و فرهیختگی نیروی انسانی)
 ۴. فناوری و نوآوری
 ۵. محیط قانونی و حقوقی (حاکمیت قانون، تضمین های حقوق مالکیت و عملکرد دادگستری)
 ۶. ساختار و عملکرد دولت
- محیط اقتصادی :**
۷. محیط کلان (ثبات اقتصادکلان، ساختارهای اشتغال)
 ۸. محیط مالی (تأمین مالی)
 ۹. محیط جغرافیایی (زیرساخت ها، ظرفیت های اقلیمی و استانی)
 ۱۰. ساختار تولید (انحصار، خوشه ها، وابستگی به مواد اولیه)
- روش اجرای طرح پایش ملی محیط کسب و کار**
- همانطور که گفته شد پیرو قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اتاق های بازرگانی، تعاون و اصناف مجری طرح پایش و سنجش شاخص ملی محیط کسب و کار تعریف شده اند. از آنجایی که هدف این طرح پایش در دوره های زمانی فصلی و به تفکیک رشته فعالیت اقتصادی می باشد، اتاق بازرگانی ایران در پایان هر فصل براساس نمونه گیری چرخشی از حجم جامعه اعضای اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف فعالان اقتصادی را انتخاب و لیست اسامی آن ها را به همراه اطلاعات تماس به اتاق های بازرگانی، تعاون و اصناف سراسر کشور جهت جمع آوری آمار و اطلاعات ارائه می نماید. در جدول زیر حجم نمونه در سطح کشور و استان کرمان ارائه شده است:

نتایج اجرای طرح مطالعاتی در همین خصوص به دست آمده اند. اطلاعات ۲۸ مؤلفه پیمایشی از روش تکمیل پرسشنامه با همکاری فعالان اقتصادی (تعیین شده با روش های نمونه گیری) به دست می آید و برای کسب اطلاع در مورد ۴۲ مؤلفه آماری از منابع اطلاعاتی و آمار رسمی کشور استفاده می شود و در نهایت، شاخص های ملی پایش محیط کسب و کار ایران به تفکیک ملی، استان، بخش های عمده و رشته فعالیت های اقتصادی محاسبه شده اند.

معرفی مؤلفه های طرح پایش

مطابق مدل ارائه شده برای بررسی محیط کسب و کار در ایران، شاخص ملی محیط کسب و کار از طریق انجام محاسبات بر روی ۷۰ نماگر که شامل ۲۸ مؤلفه پیمایشی و ۴۲ مؤلفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای تولیدی در ایران معرفی شده است، حاصل می شود. مؤلفه های پیمایشی و آماری این طرح به شرح ذیل می باشد :

الف : مؤلفه های پیمایشی:

اطلاعات مربوط به مؤلفه های پیمایشی از طریق پرسشنامه الکترونیکی که شامل ۲۸ سوال با طیف نمره ۱۰ می باشد جمع آوری می شود :

۱. عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصولات
۲. برداشت های سلیقه ای و غیرقابل پیش بینی مأموران (برق، گاز، محیط زیست، تأمین اجتماعی و...) از قوانین و مقررات
۳. بی تعهدی طرف های قرارداد (دولتی یا خصوصی) به ایفای تعهدات و وعده هایشان
۴. بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار
۵. بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها (مواد اولیه و محصولات)
۶. رویه های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه برای مدیریت نیروی انسانی
۷. تمایل شهروندان به خرید کالاهای خارجی و بی رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۸. تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار
۹. رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
۱۰. رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات
۱۱. دشواری تأمین مالی از بانک ها
۱۲. فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۱۳. ضعف زیرساخت های حمل و نقل (جاده ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱۴. ضعف دادگاه ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران
۱۵. وجود انحصار، امتیاز یا هرنوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار

حجم نمونه				
دوره آمارگیری	پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	بهار ۹۶	تابستان ۹۶
حجم نمونه کشوری	۷۹۹۰	۴۰۲۷	۳۸۷۶	۳۶۶۴
حجم نمونه استان کرمان	۲۵۷	۱۴۱	۱۶۶	۱۶۰

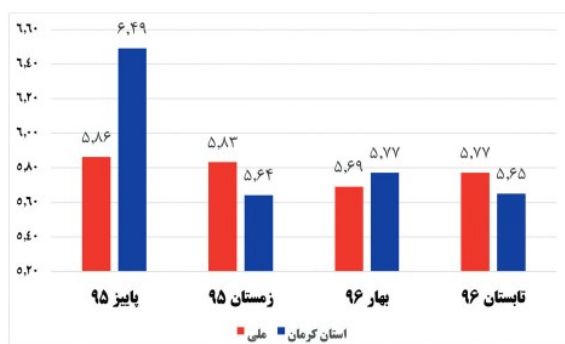
در ابتدای طرح به تمام فعالان اقتصادی حجم نمونه پیامکی با موضوع شرکت در طرح پایش ملی محیط کسب و کار ارسال و از آن ها خواسته می شود تا از طریق وبسایت این طرح و با رویکرد آمارگیری کامپیوتری (CAWI) نظرات خود را در خصوص سئوالات این طرح ثبت نمایند. پس از گذشت ۲ هفته از شروع طرح آمارگیری با فعالان اقتصادی که هنوز در این طرح شرکت نکرده اند تماس گرفته می شود و سئوالات با رویکرد آمارگیری تلفنی (CATI) از آنها پرسیده می شود. زمان اجرای این طرح ۳۰ روز کاری می باشد که پس از آن نتایج آن چاپ و برای فعالان اقتصادی و سیاستگذاران اقتصادی در سطح کشور و استان ارسال می شود.

تحلیل آماری:

نتایج و تحلیل های ۴ دوره (سال) طرح پایش ملی محیط کسب و کار در دو سطح ملی و استان کرمان استخراج گردیده است. برای مقایسه بهتر محیط کسب و کار در این دو سطح جغرافیایی، نتایج در کنار هم ارائه می شود. از آنجایی که این طرح پایشی از نوع نمونه گیری می باشد، برای بسط دادن آن به کل جامعه فعالان اقتصادی باید از اصول و آزمون های استنباط آماری استفاده شود.

بررسی شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار

شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار				
	پاییز ۹۵	زمستان ۹۵	بهار ۹۶	تابستان ۹۶
ملی	۵/۸۶	۵/۸۳	۵/۶۹	۵/۷۷
استان کرمان	۶/۴۹	۵/۶۴	۵/۷۷	۵/۶۵

فعالان اقتصادی منتخب در حجم نمونه در دوره اول اجرا یعنی پاییز ۹۵ به علت عدم آشنایی با این طرح و فواید آن، مشارکت قابل توجهی نداشته و این طرح نتوانست به سطح اطمینان لازم برسد به همین دلیل اختلاف فاحشی بین نتایج این دوره و دوره های بعدی وجود دارد. در دوره های بعدی اجرا یعنی زمستان ۹۵، بهار ۹۶، تابستان ۹۶ میزان مشارکت فعالان اقتصادی بطور چشمگیری افزایش یافت. بطور کلی شاخص محیط کسب و کار در سطح ملی و استان کرمان باهم اختلاف فاحشی ندارند و هر دو آنها از سطح میانگین کل یعنی عدد ۵ بالاتر است که نشان دهنده نامساعد بودن محیط کسب و کار برای فعالان اقتصادی می باشد.

تحلیل آماری:

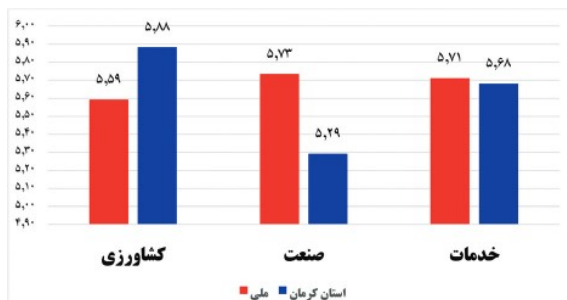
با توجه به اینکه این اطلاعات با روش نمونه گیری جمع آوری شده است و برای بسط دادن آن به کل جامعه فعالان اقتصادی بایستی از روش های استنباط آماری استفاده شود. آزمون آماری استفاده شده نشان دهنده این موضوع است که اختلاف معناداری چه برای شاخص ملی محیط کسب و کار در دوره های مختلف و چه شاخص استانی محیط کسب و کار در دوره های مختلف وجود ندارد و میتوان دوره ها را یک دوره فرض کرد که میانگین شاخص نشان دهنده نمره محیط کسب و کار در طول این یکسال می باشد. در نتیجه می توان گفت شاخص ملی محیط کسب و کار نمره ۵/۷۸ و شاخص استانی محیط کسب و کار نمره ۵/۸۸ را کسب کرده است که نمره استانی این شاخص حدود ۲ درصد از ملی بالاتر است که نشان دهنده اوضاع نابسامان تر محیط کسب و کار استان کرمان نسبت به میانگین کشوری می باشد.

بررسی شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار به تفکیک بخش های عمده اقتصادی

شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار به تفکیک بخش های عمده اقتصادی			
	کشاورزی	صنعت	خدمات
ملی	۵/۵۹	۵/۷۳	۵/۷۱
استان کرمان	۵/۸۸	۵/۲۹	۵/۶۸

به منظور بررسی دقیق تر این شاخص و تفاوت معنادار در سطح ملی و استانی، این شاخص در سه بخش عمده اقتصادی یعنی کشاورزی، صنعت و خدمات مورد بررسی قرار گرفته است. اولویت های نامساعدترین محیط های کسب و کار در سطح ملی به شرح ذیل می باشد: در رتبه اول محیط کسب و کار در بخش صنعت با نمره ۵/۷۳، در رتبه دوم محیط کسب و کار در بخش خدمات با نمره ۵/۷۱ و در رتبه سوم محیط کسب و کار در بخش کشاورزی با نمره ۵/۵۹ قرار دارد. در سطح استان کرمان اوضاع جور دیگری است به طوری که نامساعدترین محیط کسب و کار در استان کرمان مربوط به بخش کشاورزی و سپس بخش خدمات و در آخر بخش صنعت می باشد.

1. Computer Assisted Web Interviewing
2. Computer Assisted Telephone Interviewing

تحلیل آماری:

به منظور بررسی وجود تفاوت معنادار در بخش های عمده اقتصادی این شاخص، از آزمون آماری استفاده شده است. نتیجه این آزمون نشان می دهد که در سطح ملی اختلاف معنادار وجود ندارد و هر سه بخش دارای شرایط محیطی یکسان می باشند. ولی در سطح استان کرمان نتیجه آزمون نشان می دهد که تفاوت معناداری بین سه بخش وجود دارد به طوریکه می توان بخش کشاورزی و خدمات را در دسته نامساعدترین محیط کسب و کار و بخش صنعت را در دسته مساعدترین محیط کسب و کار در نظر گرفت.

نکته قابل توجه، فراوانی بسیار زیاد فعالان اقتصادی بخش کشاورزی و خدمات می باشد به طوری که در بخش کشاورزی حدود ۲۵۰ هزار بهره برداری کشاورزی در سطح استان کرمان وجود دارد که این رقم حدود ۱۱۰ برابر فعالان اقتصادی بخش صنعت می باشند.

بررسی مهم ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی

مهم ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی			
بخش	اولویت	ملی	استان کرمان
کشاورزی	دشواری تأمین مالی بانکها	۷/۷۳	۸/۲۵
	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها	۷/۰۶	۶/۸۳
	بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان	۶/۹۱	-
	فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی	-	۷/۱
صنعت	دشواری تأمین مالی بانکها	۷/۴۹	۷/۱۸
	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها	۷/۳۸	-
	رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۷/۰۷	-
	بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان	-	۶/۸
خدمات	دشواری تأمین مالی بانکها	۷/۵۱	۷/۴۵
	رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات	۷/۰۱	۶/۹۸
	بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها	۶/۹	-
	بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان	-	۷/۲

در بخش کشاورزی دشواری تأمین مالی از بانک ها و بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها در سطح ملی و استان کرمان مشترک می باشد، ولی فعالان اقتصادی بخش کشاورزی مانع فقدان یا شفاف نبودن اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی را اولویت دوم خود می دانستند.

در بخش صنعت تنها، مانع دشواری تأمین مالی بانک ها در سطح ملی و استانی مشترک می باشد و فعالان اقتصادی صنعت در سطح ملی با موانعی همچون بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها و رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات مواجه هستند. در سطح استان کرمان اوضاع جور دیگری است به طوری که موانع بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان و رویه های سختگیرانه در ادارات کار و بیمه از موانع کسب و کار این بخش بیان شده است.

دشواری تأمین مالی از بانک ها و رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات در بخش خدمات در سطح ملی و استان کرمان مشترک می باشند، ولی فعالان اقتصادی بخش خدمات کل کشور بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها را از موانع عمده کسب و کار خود می دانند. این در حالی است که فعالان اقتصادی این حوزه در سطح استان کرمان بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان را از موانع کسب و کار خود می دانند.

تحلیل آماری:

اگر بخواهیم نگاه دقیق تری به موانع کسب و کار در بخش های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) داشته باشیم به ۶ مانع اصلی برخورد می کنیم: ۱- دشواری تأمین مالی از بانک ها ۲- رویه های غیر منصفانه و ناعادلانه ممیزی و مالیات ۳- فقدان و عدم شفافیت اطلاعات برای فعالان اقتصادی ۴- بی ثباتی و غیرقابل پیش بینی بودن قیمت ها ۵- بی تعهدی طرف های قرارداد به ایفای تعهدات و وعده های شان ۶- رویه های سختگیرانه

در ادارات کار و بیمه، در ذیل به تحلیل ۳ تا از مهم‌ترین موانع کسب و کار استان می‌پردازیم:

- **دشواری تأمین مالی از بانک‌ها:** این مؤلفه و مانع در تمام بخش‌های اقتصادی کشور و استان مشترک می‌باشد. نمره این مؤلفه برای بخش کشاورزی استان کرمان بسیار بالاتر از بخش صنعت و خدمات می‌باشد. از آنجایی که تأمین مالی پاشنه آشیل هر بنگاه اقتصادی می‌باشد این مانع موجب سوق بخش کشاورزی به سمت ورشکستگی است. در رتبه بعد بخش خدمات وجود دارد که با توجه به وجود دو مانع کسب و کار دیگر یعنی رویه ناعادلانه مالیات و عدم پابندی طرف‌های قرارداد به وعده‌هایشان این بخش نیز با ورشکستگی بخاطر مشکل تأمین مالی بطور جد مواجه است. نمره دشواری تأمین مالی از بانک‌ها در بخش صنعت به مراتب مساعدتر از سایر بخش‌ها می‌باشد ولی تا شرایط مناسب این مؤلفه فاصله بسیاری وجود دارد.
- **بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد به ایفای وعده‌هایشان:** این مؤلفه در بخش صنعت و خدمات دارای رتبه دوم از نظر مانع کسب و کار است. این دو بخش اقتصادی به علت اینکه عمدتاً کالا و خدمات را بصورت سفارشی طراحی و تولید می‌کنند با عقد قراردادهای کاری و تنظیم وعده‌ها فعالیت می‌کنند. عدم پابندی طرف‌های قرارداد به وعده‌های خود باعث نامساعد ساختن محیط کسب و کار این بخش‌ها شده است.
- **رویه غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات:** نمره این مؤلفه در بخش کشاورزی به علت معاف بودن این بخش از پرداخت مالیات بسیار مساعد است ولی در بخش صنعت و خدمات اوضاع جور دیگری است. این مانع در رتبه دوم موانع کسب و کار استانی قرار دارد و مشکلات بسیار زیادی را برای فعالان اقتصادی استان بوجود آورده است. به طوری که طبق پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده بعضی از فعالان اقتصادی استان را تا مرز ورشکستگی کشانده است.

بررسی شاخص ملی و استانی محیط کسب و کار به تفکیک رشته فعالیت‌های اقتصادی

شاخص ملی	رشته فعالیت	شاخص استانی
۶۰۴	آموزش	۵۲۲
۵۹۳	ساختمان	۵۲۱
۵۸۹	اداری و خدمات پشتیبانی	۵۶۲
۵۸۳	مالی و بیمه	۴۷۸
۵۷۹	حمل و نقل و انبارداری	۵۲۱
۵۷۴	تولید صنعتی	۵۲۶
۵۷۳	صادرات و واردات (عمده فروشی و خرده فروشی)	۵۸۱
۵۶۸	فعالیت حرفه‌ای، علمی و فنی	۴۸۱
۵۶۷	استخراج معدن	۵۳۱
۵۶۷	سلامت انسانی و مددکاری اجتماعی	
۵۵۹	کشاورزی (جنگل داری و ماهیگیری)	۵۸۹
۵۵۲	هنر، سرگرمی و تفریح	۵۱۵
۵۴۸	اطلاعات و ارتباطات	۵۲۱
۵۴۷	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه	۵۶۱
۵۲۴	املاک و مستغلات	
۵۲۱	خدمات مربوط به تامین جا و غذا	۵۹۸
۵۷۷	میانگین	۵۶۵

در سطح ملی مساعدترین محیط کسب و کار مربوط به رشته فعالیت‌های خدمات مربوط به تأمین جا و غذا، املاک و مستغلات و آبرسانی و مدیریت پسماند می‌باشد این در حالی است که نامساعدترین محیط کسب و کار مربوط به آموزش، ساختمان و اداری و پشتیبانی می‌باشد.

در سطح استان کرمان فعالان اقتصادی حوزه فعالیت‌های حرفه‌ای و فنی حرفه‌ای، هنر، سرگرمی و تفریح و حمل و نقل و انبارداری دارای مساعدترین محیط کسب و کار می‌باشند. نامساعدترین محیط کسب و کار استان مربوط به فعالان اقتصادی حوزه خدمات مربوط به تأمین جا و غذا، کشاورزی جنگلداری و ماهیگیری و عمده فروشی و خرده فروشی حوزه صادرات و واردات می‌باشد.

تحلیل آماری:

با بررسی‌های صورت گرفته بر روی محیط کسب و کار به تفکیک رشته فعالیت‌های اقتصادی استان، فعالیت‌های خدماتی مربوط به تأمین جا و غذا، کشاورزی، جنگلداری و

ماهیگیری، عمده فروشی و خرده فروشی (صادرات و واردات) نامساعدترین رشته فعالیت‌ها ارزیابی شده است. در ذیل به تحلیل موانع آنها می‌پردازیم:

- **خدمات مربوط به تأمین جا و غذا:** بنگاه‌های اقتصادی فعال در این رشته فعالیت دارای مشکلات و موانع کسب و کار متعددی هستند که ۳ مانع کسب و کاری که بالاترین نمره را در این طرح پایشی کسب کرده‌اند به ترتیب: - دشواری تأمین مالی از بانک‌ها - عدم استقبال همکاران و مشتریان از نوآوری و ابتکار - کمبود فناوری‌های مورد نیاز عنوان شده‌اند.

- **کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری:** این رشته فعالیت تمام فعالان اقتصادی حوزه کشاورزی و پرورش حیوانات را دربر می‌گیرد. ۳ تا از مهم‌ترین موانع کسب و کار ارزیابی شده به ترتیب: - دشواری تأمین مالی از بانک‌ها - فقدان اطلاعات مورد نیاز - بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد به ایفای وعده‌های خود است.

- **عمده فروشی و خرده فروشی (صادرات و واردات):** رشته فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت، بنگاه‌های اقتصادی زیادی را دربر می‌گیرد ولی در این طرح پایشی بنگاه‌های فعال در حوزه صادرات و واردات مورد بررسی قرار گرفته‌اند. این بنگاه‌ها نیز همچون دو رشته فعالیت قبل با مشکل تأمین مالی از بانک‌ها مواجه هستند ولی دو مانع جدید در این بخش شناسایی شده است که نمره بسیار بالایی نیز به خود اختصاص داده‌اند. رویه‌های غیرمنصفانه و ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات و همچنین موانع اداری کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی دولتی به عنوان مانع کسب و کار این رشته فعالیت اقتصادی شناسایی شده‌اند.

محیط کارآفرینی

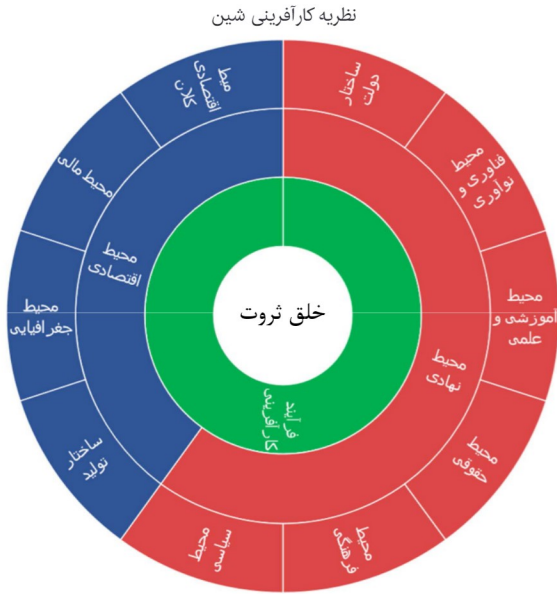
یکی دیگر از اهداف این طرح، بررسی محیط کارآفرینی و سهولت کارآفرینی در سطح ملی و استانی است. بدین منظور از شاخص های نظریه کارآفرینی شین استفاده شده است.

نظریه کارآفرینی شین: فرآیند کارآفرینی شامل کشف، ارزیابی و بهره برداری از فرصت ها به منظور معرفی محصولات و خدمات، روش های سازماندهی، بازارها، فرآیندها و مواد اولیه جدید، از طریق تلاش های سازمان یافته ای است که قبلاً صورت نگرفته است.

عوامل کارآفرینی: به منظور ظهور کارآفرینی در یک کشور یا منطقه در نقطه ای از زمان به سه مجموعه از عوامل نیاز است.

الف) ویژگی های فردی افراد: جنبه های متمایز شخصیتی کارآفرینان،
ب) محیط اقتصادی: شرایط بازار مالی و صنعتی که انگیزه ایجاد کرده و فعالیت کارآفرینانه را ممکن می سازد،
ج) محیط نهادی و ارزش های جامعه.

دو محیط اقتصادی و نهادی خود دارای نماگرها و مؤلفه هایی می باشد که در نمودار کارآفرینی شین بطور کامل آمده است.

شاخص محیط کسب و کار براساس شاخص محیط نظریه کارآفرینی شین				
محیط	شاخص ملی محیط	شاخص کل ملی	شاخص استانی محیط	شاخص کل استانی
نهادی	۵/۹۸	۵/۹۲	۶/۳۹	۶/۷۵
اقتصادی	۵/۸۴		۷/۲۷	

بر اساس نظریه کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار عدد ۵/۹۲ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) را نشان می دهد. به طوری که میانگین ارزیابی محیط نهادی (شامل محیط سیاسی، محیط آموزشی و علمی، محیط فرهنگی، محیط فناوری و نوآوری، محیط حقوقی و ساختار دولت) عدد ۵/۹۸ و میانگین ارزیابی محیط اقتصادی (شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، محیط جغرافیایی و ساختار تولید) عدد ۵/۸۴ را نشان می دهد.

در بررسی استانی شاخص محیط کسب و کار نظریه کارآفرینی شین رقم ۶/۷۵ می باشد به طوریکه رقم ۶/۳۹ معرف محیط نهادی و رقم ۷/۲۷ معرف محیط اقتصادی می باشد. هر دو شاخص محیط نهادی و اقتصادی از میانگین کشوری بالاتر می باشند و نکته قابل توجه، محیط اقتصادی می باشد که از شاخص ملی ۲۵٪ بیشتر است و این نشان دهنده اهمیت این شاخص و نامساعد بودن آن در سطح استان کرمان می باشد.

بطور کلی شاخص کارآفرینی شین در سطح استان کرمان نسبت به سطح ملی بسیار بالاتر است و با بررسی صورت گرفته در سطح متغیرهای این شاخص، مانع محیط مالی به عنوان اصلی ترین عامل پدیدآورنده این اختلاف استخراج گردیده است. محیط مالی در استان کرمان عدد ۹/۷ می باشد که این رقم اگر به عدد ۱۰ برسد نشان دهنده این موضوع است که در آینده اکثر کارآفرینی های صورت گرفته از طریق مشکلات مالی ورشکست خواهند شد. نتیجه گیری: همانطور که گفته شد شاخص محیط کسب و کاری از مهم ترین شاخص ها در سطح بین المللی، کشور ایران و همچنین استان کرمان می باشد. این شاخص از دو جهت دارای اهمیت می باشد. اولاً، سرمایه گذاران خارجی و داخلی برای شناخت محیط کسب و کار و عوامل مؤثر بر محیط کسب و کار مدنظر خود این شاخص را تجزیه و تحلیل می کنند و بر اساس این شاخص، مساعد و یا نامساعد بودن کشور و استان مورد هدف را مورد ارزیابی قرار می دهند. ثانیاً، کاربرد دیگر این شاخص برای رصد فضای کسب و کار و شناخت موانع کسب و کار توسط مسئولین و سیاستگذاران می باشد. طبق بررسی های صورت گرفته در دو سطح کشور ایران و استان کرمان تقریباً نتایج یکسانی بدست آمده است. بطور خلاصه می توان دشواری تأمین مالی از بانک ها، رویه های غیرمنصفانه و ناعادلانه مالیات، بی ثباتی قیمت ها، وجود بازار کالاهای غیر استاندارد در کشور، بی تعهدی طرف های قرارداد به وعده هایشان و همچنین عدم وجود آمار و اطلاعات مورد نیاز فعالان اقتصادی را مهم ترین موانع کسب و کار چه در سطح ملی و چه در سطح استان کرمان در نظر گرفت. دشواری تأمین مالی به عنوان بزرگترین چالش در کشور برای فعالان اقتصادی شناخته شده است. عدم آشنایی فعالان اقتصادی با انواع روش تأمین مالی و عدم وجود طرح های حمایتی کاربردی برای آنها باعث بوجود آمدن این موانع کسب و کار شده است.

از آنجایی که شفاف سازی راه جلب اعتماد مردم و فعالان اقتصادی می باشد اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی در صدد راه اندازی بانک آمار و اطلاعات اقتصادی استان کرمان می باشد که می تواند مشکلات قابل توجهی از فعالان به ویژه موانع عدم وجود آمار و اطلاعات برای آنها را حل و فصل کند. با توجه به مشخص شدن موانع کسب و کار استان کرمان و همچنین مشکلات و معضلات فعالان اقتصادی استان امید است مدیران ارشد استان و دستگاه های اجرایی نسبت به رفع این موانع تدابیر لازم را بیابند.